

Kontum, ngôi làng bên hồ

Tác Giả: Đinh Yên Thọ

Thứ Tư: 25 Tháng 1 Năm 2012 13:21

Những chiếc dù xanh đỏ, những quán cà phê chèo dọc bờ sông Dakbla, ngay phía nam cửa vào thành phố Kontum, trở thành điểm hẹn của các cựu tình nhân khi thành phố lên đèn.

Những cặp thanh niên hay các đôi tình nhân ngồi bên nhau và nói chuyện nhàn nhàn câu chuyện của riêng họ. Với những người lính hay những người đi u gì đó. Những chiếc chèo không phải là chiếc chèo, hay nói đến những chiếc đang ngồi đã từng là những chiếc chèo của những người lính. Dakto, Tân Cảnh, Kontum, Pleiku, những người lính 14 hay những người con sông Dakbla, Poko..., với những người lính đánh khố cưỡi, mặt màn cho mặt “Mùa hè đỏ lửa”-mùa hè 1972. Gần 40 năm sau, thành phố cùng những ngôi làng quê hương hòa bình vùng cao nguyên núi rừng dường như vẫn còn mặt mũi của những chiếc âm thanh khác.

Gần 40 năm trôi qua. Thời tiết khó cho mặt trời hắt trong những cơn mưa sinh ra sau chiến tranh còn bị những chiếc dù những gì đã xảy ra tại những người lính danh này của mặt trời binh đao. Và giá trị không có những “Ngôi nhà của Charlie” của những người lính Trại Tân Cảnh hay mặt “Mùa hè đỏ lửa” của Phan Nhật Nam, có lẽ những chiếc tên khác ngoài Charlie như Yankee, Delta, Hotel, Metro ..., những chiếc điểm quân sự quan trọng vùng Tân Cảnh, Kontum trong giao tranh mùa hè 1972 cũng đã không

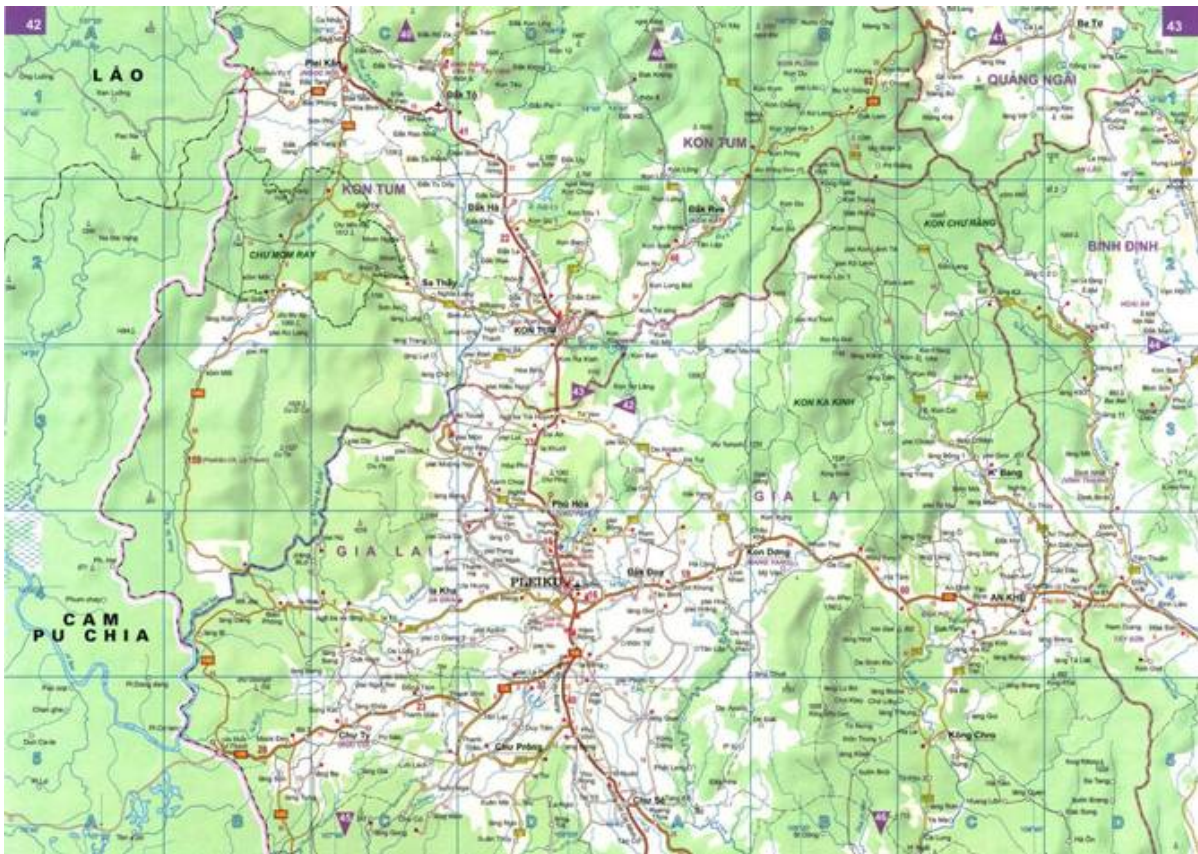
Kontum, ngôi làng bên h

Tác Giả: Đinh Yên Th

Thứ Tư: 25 Tháng 1 Năm 2012 13:21

đ c thêm nhi u ng i bi t đ n, ngoài nh ng ng i tham chi n t c hai bên. Và m t thung lũng c a giòng sông Poko n m đ i chân đ i Charlie, n i Trung tá Ti u đoàn tr ng ti u đoàn Dù Nguy n Đình B o đã anh dũng hy sinh và đ l i s th ng ti c trong ca khúc “Ng i i l i Charlie”, l i càng là cái tên xa l h n.

Cùng v i sông Dakbla, giòng Poko đ vào h Yaly, là n i m t trong nh ng h th y đ n l n t i cao nguyên VN hi n nay. Nh ng năm qua, giòng sông Poko l i tr nên quen thu c h n, t trong n c ra đ n h i ngo i. Theo dõi th i s , ng i ta s th y báo chí, truy n hình ảnh hay trình chi u hình nh nh ng em nh , ng i dân ngày ngày đã ph i đu dây ròng r c sang sông, vì c làng không có m t chi c c u qua l i. H n nhiên nh m t gánh xi c. M o hi m nh nh ng sô truy n hình đ i l i nh “Fear Factor” ho c “Survivor” ăn khách t i M . Kontum hay các vùng đ t Tây nguyên v n đang ch m ch p tr mình. Cho dù n nh ng m t n i thoáng qua.

T Sài gòn ra Kontum, chúng tôi đi phi c cánh qu t c a hãng Hàng không VN. Nghe dăm ng i thuy t ph c r ng nh ng chuy n xe đêm ch khách đi l i gi a Sài gòn-Kontum bây gi m i l m, an toàn và tho i má i l m, tôi đã toan xiêu lòng. Nh ng cũng qua nh ng câu chuy n k r ng, có tài x ng i nh u cho “t nh ng i” (!?) tr c khi c m lái đêm khuya, tôi l i đ i ý đ nh. Kh i hành 6-7 gi t i m i đêm, ng m t gi c, sáng ra đã đ n n i. Đ n n i c n đ n hay n i ch a mu n đ n, còn là đ i u r i may và s “t nh ng i” c a nh ng ng i tài x đó. Dăm ng i đ

Kontum, ngôi làng bên hồ

Tác Giả: Đinh Yên Th o

Thứ Tư, 25 Tháng 1 Năm 2012 13:21

ch c tôi r ng “giày dép còn có s” m i khi tôi l ng l chuy n đi i. Tôi v n c i th m và t nh , “Qu th t, có th có v n s . Nh ng s giày hãy đo b ng chân mình ch không ph i đ t vào chân ng i khác”. Nên thôi đi b ng phi c ch m t ti ng đ ng h , dù ch đ n đ c phi tr ng Pleiku còn cách Kontum thêm ch ng năm ch c cây s . Và vì tôi nghe r ng báo chí ch hay phanh phui các v phi hành đoàn c a HKVN th ng buôn l u ch không u ng r u khi bay, nên có l an toàn h n.

Kontum, th xã c c b c vùng Tây Nguyên, cách Sài gòn kho ng 600 cây s là m t thành ph cao nguyên bé nh , t ng là trung tâm hành chính vùng Tây Nguyên th i Pháp thu c. Nh ng nhà truy n giáo ph ng Tây đ n đây t gi a th k 19 nên không ng c nhiên khi thành ph này có ch ng vi n, nh ng nhà th có ki n trúc đ p m t. Nhà th G Kontum đ c m t linh m c ng i Pháp xây đ ng t đ u th k 20 qu th c là m t công trình k t h p đ c s c gi a ki n trúc ph ng Tây và văn hoá b n đ a. Và đ ng nh phong cách này tr thành khuôn m u cho nh ng nhà th lâu năm hay m i xây t i Kontum. Ng i công giáo khá nhi u, đi vào sâu h n n a, đ o Tin Lành cũng phát tri n m nh. Không n ào, xô b nh vài thành ph l n hay thành ph du l ch khác, Kontum v n gi nét hi n hoà, đ n s .

Đây là thành ph có khá nhi u quán cà-phê r t đ p, trang trí theo ki u cách Tây nguyên hay k t h p các ki n trúc và trang trí b t m t, đ ch u. Nghe nói hai năm qua, t nh Kontum, m t trong nh ng t nh có m t đ c dân th p nh t VN hi n nay, khi dân s ch d i 500 ngàn ng i, đã đ c công nh n chuy n t th xã tr thành “thành ph” và các làng buôn tr thành “ph ng xã”. M t hình th c “đô th hoá” trên m t gi y t hành chính, dù đ i s ng nói chung v n c là buôn, là làng, là quê. Hay là th tr n, nh ngay chính t i thành ph Kontum.

S ng đôi tu n t i m t làng nh , dù nay đã đ c “nâng c p” thành “ph ng” và ch vài cây s đã qua đ n th xã, nh ng tôi đ c s ng th t s trong đ i s ng nh ng ng i dân quê v i nh ng con đ ng làng nguyên s . N u đ n đ ng c a qu c l 14 băng ngang qua Pleiku hay Kontum đã đ c xây đ ng, m r ng Khang trang to l n, thì ngay trong thành ph hay vào sâu h n n a, các ph ng xã buôn làng, đã không có s phát tri n nh các thành ph khác. Ch vài con đ ng đ c tr i nh a đi qua vài n i, khó có th coi đó là nh ng s đ i thay l n lao. Nh ng ng c l i, nhà c a ng i dân đã ho c đ ng đ p phá, xây c t l i n r h n c các thành ph khác.

Đi qua m t dãy ph , c vài ba nhà l i có m t nhà đang xây. Vào bên trong các làng xã cũng v y. T Pleiku, qua Kontum, lên Tân C nh, Dakto..., nhà c a hai m t ti n rõ ràng Khang trang h n nhi u. Ph n nhi u là nh ng ti m ăn, là các đ m đ ch v , bán xe honda hay c quan công s chính quy n. Nh ng du khách đ n hay tìm v nh ng n i này ch là nh ng c u chi n binh, ng i Vi t hay M , đ n và h i t ng l i m t th i s ng ch t và hào hùng c a h , h n là nhìn và tìm l i c nh x a. Vì đã g n 40 năm, đ u v t chi n tranh n u có còn sót l i, t đầu đó trên nh ng

Kontum, ngôi làng bên h

Tác Giả: Đỉnh Yên Th

Thứ Tư, 25 Tháng 1 Năm 2012 13:21

ng n đ i kia, ch là nh ng trái mìn, trái bom ch a n .

C ng ai cũng ăn nên làm ra đ có ti n c a b ra tân trang hay xây nhà. Nh ng té ra c n s t đ t đại đã lan đ n các t nh cao nguyên vài năm qua. Có ng i đ t đại b gi i to hay b tr ng đ ng và đ c b i th ng nên xây nhà m i. Ng i dân th ng thì nh đ t đại h ng h a, đ t th a k cha m , ông bà đ i i. C c t m t mi ng hay m t n a mà bán đ xây nhà. t nh l hay thôn quê, không nghe chuy n b c t , mà ch đôi ba trăm tri u, ch ng 10 đ n 15 ngàn đô la, đã có ngôi nhà g ch l p tôn, s n vô i sáng s a. Xây đ ng đ n gi n, c b ngang 4.5 mét, chi u dài đ n 20 mét hay h n. Th ng đ t, xây thêm vài b c t ng ngắ, đã ra phòng khách, phòng ng và phòng ăn. L i có thêm nhà v sinh. Nh ng đ c bi t h n là các đ i v tinh thu sóng truy n hình, đ c b t t i h u h t m i gia đ i nh, dù v n còn là căn nhà mái tranh hay cũ k vì không đ ti n xây nhà. Ng i dân quê không mong gì h n ngoài nh ng đ i u nh v y.

Nh ng ngoài m t căn nhà m i, cái truy n hình màu đ coi đ đài su t ngày, hay khá gi h n là m t giàn karaoke ngày càng th nh hành h n t i các vùng quê, thanh niên l n lên không có nhi u ch n l a v ngh ngh p hay vi c làm, nên vi c ki m s ng còn là đ i u v t v . Đó là cu c s ng nh ng ng i Kinh, nh ng ng i thu n Vi t, trong khi t nh Kontum thì h n m t n a là ng i dân t c thi u s . Các báo cáo dân s t i VN cho bi t: có đ n 35 s c dân thi u s s ng t i t nh

Kontum, ngôi làng bên hồ

Tác Giả: Đinh Yên Thọ

Thứ Tư,, 25 Tháng 1 Năm 2012 13:21

Kontum, chi m đa s nh s c dân Sê-đăng, Ba-na, Gi -triêng, Gia-rai, Ê-đê... , mà đ i s ng và ánh sáng văn minh đô th v i h còn là đ i u xa v i.

Đ i s ng n a quê n a t nh l là m t đ i u khó khăn v i thanh niên vùng quê nói chung. H quen thu c và thích nghi, hay thích h ng th nh ng ti n nghi, xa hoa thành th khá nhanh, nh ng l i không có nhi u c h i, ho c không đ kh năng, đ làm vi c trong môi tr ng k ngh hoá. Dù không ít ng i l i chán c nh ru ng r y, v n t c. Nên làm gì ngoài chuy n... nh u. Dân nh u có nh ng câu chuy n trên “bàn nh u”. Dân nh u t trào b ng câu chuy n vui r ng “Vi t nam ta làm vi c gì cũng khoa h c, có khuôn phép trên đ i i tr c sau. Đ n nh u cũng còn có... ch x ”.

Nh u sáng, nh u tr a r i nh u chi u. M i 10 gi sáng, b c đ i n tho i thì ch ch ng 30 phút sau đã có đ m t “bá quan văn võ” mà tôi đ c g p qua các m i quan h b t c u. Có ng i là th u xây đ ng hay th đ i n. Có tay là công an, thu v . Có ng i buôn bán hay ch đ n đ i n cao su. Có khi là th y giáo và tay buôn qua Lào, Campuchia. R i tôi có đ p đ đám c i bên ph hay “xin” cùng đ i đ “đám c i trên đ ng quê”, đ ng chòi xây r p tr c nhà. Có đám c i, khách đ u ng c m t hay hai ngàn chai bia ch là chuy n r t th ng.

N u ng i nghe và ch chêm dăm câu h i, r ng mình đang nghe và mu n bi t đ i u h nói, b n có th nghe đ c khá nhi u câu chuy n qua nh ng l i k . N u so sánh ch t l c, b n cũng có th có thêm đôi thông tin v đ i s ng chung quanh. Không ph i không ít chuy n thú v . S ng dăm tu n và “lăn lóc” trên các “đ nh u” nh cái c , qu th t nh ng s g p g , trò chuy n cùng hàng trăm ng i đ ngh ngh i p khác nhau đó đã ít nhi u cho tôi dăm nh n xét v con ng i, sinh ho t và suy nghĩ nói chung v n i mình đ i qua.

Ng i dân quê đ đầu cũng hi n hoà, chân ch t. Nh ng nh ng vùng đ t ch ng đ c u ái nh m i n Tây, đ i s ng ít nhi u kham kh h n đã t o nên nh ng tính cách khác bi t. Tôi v n tin r ng đ a th hay đ i u ki n s ng c a c m t vùng có th quy t đ nh lên cá tính ng i dân s ng ó. N u nh ng em nh v n h n nhiên và m t l p thanh niên m i l n v n còn gi đ c thói nhà h n c thanh niên thành th , thì ng i dân quê bây gi đ ng nh kèn c a, so bì, v t ch t nhi u h n. H đ h n đ gi n. Ch dăm đ i u không hài lòng t i m t đám ma chay hay c i h i, h chê trách c tu n.

M t câu nói hay c ch không đ c v a lòng, h m c vài ngày. Nên ch ng l gì khi c n s t đ t đại lan truy n đ n các vùng quê, nh ng v ki n t ng, tranh giành x y ra kh p m i n i. Cha m t con cái, anh em ki n nhau, cô dì không nhìn m t con cháu. M t th c t đáng bu n t i m t

sở vùng nông thôn VN, và không còn là điếu u lố lố m n u đ c thêm t báo chí qu c n i.

Theo chân nh ng ng i th g hay nh ng ng i làm phu r y, đ n đi n cao su hay ch y xe đ c theo đ ng mòn H chí Minh, vào ch dẫm ch c cây s sấu h n ánh sáng văn minh đô th , b n s th y đ i s ng c a các nh ng s c dân thi u s xem ra còn đ y v s khai. Không ph i nh ng già làng mang xà-rông m i tinh hay nhà r ng còn th m mùi g cho du khách n c ngoài ch tr , ch p hình. Mà là nh ng già làng và đ i s ng th t s r i rác kh p n i. Nh ng già làng mang áo qu n cũ nh ng ng i Kinh, có th trò chuy n l u loát b ng ti ng Vi t, hay th m chí đ c nh ng ng i ch v n cao su mua cho đi n tho i di đ ng đ nh h góp ph n chăm nom ru ng r y, cùng nh ng khuôn m t tr th h n rõ s đối nghèo. Nhìn máy ch p hình đ a lên, nhi u em s hãi ch y tr n hay che m t.

Tôi không rõ các em có đ c đi h c, ho c gi đi h c ở đâu và b ng cách gì, khi h u h t các em đ u không l v hi u đ c ti ng Vi t. Ph i còn nhi u năm n a, ho c gi cũng ch ng bi t đ n bao gi , nh ng em bé này s h ng đôi ph n bé nh trong s phát tri n chung t i VN. Hãy nhìn câu chuy n th i s v nh ng chi c ròng r c đu dây sang sông Poko đ hi u h n v đ i s ng c a h . R t may còn nh ng nhà truy n giáo đã ph n nào mang ánh sáng đ c tin và s giúp đ v t ch t h n ch đ n nh ng vùng này. Nghe các th x g b o tôi r ng, nhi u thanh niên dân t c ch “nh u” v i n c ng t khi có đ p, vì h là tín h u Tin Lành.

Ngay t i trung tâm thành ph , cô nhi vi n Vinh S n là n i đ y nh ng đôi m t to tròn h n nhiên c a nh ng tr em cô nhi ng i dân t c thi u s đ c các n tu chăm sóc, b ng ngu n ti n t thi n kh p n i. Tôi có c h i g p và trò chuy n m t nhà ho t đ ng t thi n vui v ng i Anh đã ch n Kontum làm n i sinh s ng trong vài năm qua. Có l đã ngh h u và đang làm vi c cho m t t ch c t thi n n c ngoài, ông đ n VN b ng m t t m lòng nhân ái và xem là ý nghĩa cho cu c s ng c a mình.

K chuy n v chuy n đi, m t anh b n c a tôi h i r ng “T i sao g i là Kontum?” và đ ngh đ m gi i thích này vào trong bài vi t. Nó gi ng nh khi tôi h i nhi u ng i v ch “Dak” trong nh ng ngày Kontum v nh ng Dakbla, Dakto, Dak Glei, Dak Hà, Daklăk... Tôi v n thích tìm hi u, t sách v và t nh ng câu chuy n v i ng i b n đ a v b t c n i nào mình đi qua. Kontum là ti ng Ba-na, v i Kon là Làng và Tum là H , nên Kontum t c là Làng H . M t ngôi làng bên b h , theo ý nghĩa t nh ng ngày xa x a.

Trong khi “h” theo ti ng Ê-đê l i là Lak và Dak là “n c”, nh trong Daklak hay Đ c L c, đ c Vi t hóa. Ho c gi nh Ban Mê Thu t hay Buôn Ma Thu t cũng theo trong ti ng Ê- đê có ý

Kontum, ngôi làng bên hồ

Tác Giả: Đinh Yên Thọ

Thứ Tư, 25 Tháng 1 Năm 2012 13:21

nghĩa là “Bên làng c&a cha Thu&t”, ngôi&i đßc truy&n tßng là vß tù trßng giàu có và quy&n uy A-ma Thu&t c&a vùng này tß xa x&a. Và tên gßi này đßc nhßng nhà truy&n giáo gißng nguyên khi thành lập giáo phận công giáo này (Dioecesis Banmethuotensis). Quß là nhßng đißu thú vß vß văn hoá và lịch sử c&a nhßng vùng đßt Tây nguyên này, mà bên hay tôi muốn tìm hiểu, không phải là đißu khó khăn gì cho bất cß ai. Nhßng đß hiểu hơn vß đßi sống c&a ngßi dân Tây nguyên, nơi họ đang chiến đßu cùng đói nghèo và bệnh tật, quß là đißu ngoài tầm tay c&a nhißu ngßi.

Vì thời tiết khó có thể hình dung đßc, hàng ngày ngßi dân hay con cái c&a họ phải đu rßng rßc qua sông đß mßu sinh hay hßc dßch. Rất khó. Khi chß nhìn và biết đßn nhßng quán xá, cao ốc, siêu thị sß mßt, nhßn nhßp tßi các thành phố lớn c&a VN hiện nay.